

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Ιδρυτής: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1949

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΡΙΑ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

Στην Κηφισιά και λίγο πιο πάνω από τον Ιστορικό «πλάτανο» βρίσκεται το σπίτι, όπου ο ποιητής Γ. Δροσίνης περνά, χειμώνα-καλοκαίρι, τα θαλερά του γεράματα, ήσυχα και μακάρια, συντροφευμένος από την ιστορική αδελφή του και πότε-πότε από την άφοσιωμένη θυγατέρα του, την Κα Κορτίνη, που καιτοι αποκαταστημένη από χρόνια στη Ρώμη, δεν παραλείπει ναρχεται κατά διαστήματα να βλέπει τον αγαπημένο πατέρα της έδω.

Τό σπίτι είναι τό αρχοντικό τής παλιάς Κηφισιάς του Χατζηανάργυρου κι έπειτα του Άν. Διομήδη Κυριακού, που ο μακαρίτης Στράτος Δροσίνης τό ανακαίνισε σέ μία κομψή βίλλα και τής έδωκε τ' όνομα «Άμαρυλλίς» από τόν τίτλο τής ώραιας και πασίγνωστης νουβέλλας του ποιητή αδελφού του.

Έξήντα χρόνων έργασία και δράση ποιητική, δημοσιογραφική, φιλολογική, έκδοτική, παιδαγωγική έθνικότητα—για τήν όποια μία μέρα εκείνος που θ' άσχοληθώ με τό έργο και τή ζωή του σημερινού Άκαδημαϊκού θά γεμίση πολλές σελίδες—αντιπροσωπεύει ο άνθρωπος αυτός, που σήμερα, μετρώντας ηλικία ένενήντα χρόνων, ξεκουράζεται και... γράφει!

Άχώριστοι και πιστοί φίλοι τά βιβλία του: οι άρχαιοι Έλληνες, οι ξένοι κλασικοί ποιητές, οι Ιστορικοί, οι αρχαιολόγοι, οι φιλόσοφοι και τά χειρόγραφα του. Άλλά και οι έπισκέψεις των ανθρώπων που διατηρούνε μέσα τους τήν αγάπη και τό θαυμασμό γι' αυτόν δέν του άπολείπουν. Παλιοί και νεώτεροι φίλοι και συνεργάτες, από τά δύο φύλα—και άγνωστοί του ακόμα πολλές φορές—τόν έπισκέπτονται για να χαιρετίσουν τόν πνευματικόν άνθρωπο, που σ' όλο του τό έργο κράτησε άκατάλυτη τήν έθνική παράδοση και πρώτος έμπασε στή νέα έλληνική λογοτεχνία μας τήν έλληνική ζωή και τήν έλληνική φύση.

Είχα αρκετόν καιρό να τόν ιδώ και τό περυσινό καλοκαίρι Ικανοποιώντας διαρκή μου πόθο και ξαναεώνοντας παλιά στενή επικοινωνία μας, τόν έπισκέφτηκα μερικές φορές. Πάντα από τις έπισκέψεις μου στο Δροσίνη κρατούσα στή μνήμη, από κείνα που μου λεγε όσα είχαν κάποιο γενικώτερο ένδιαφέρον κι' άφορούσαν μάλιστα τή δική του ζωή. Στο σημείωμά μου τούτο δίνω τις συνομιλίες που είχα με τόν ποιητή, σέ τρία άπογεύματα.

13 Μαΐου.

Ή Κηφισιά καταπράσινη βρίσκεται στις δόξες της. Τόν βρίσκω στήν πολυθρόνα,

μέσα σ' ώραίο σαλονάκι τής «Άμαρυλλίδος», τό γεμάτο από καλλιτεχνικές έλαιογραφίες, προσωπογραφίες προσφιλών του προσώπων και σπάνια κομψοτεχνήματα. Μία κυρία και μία δεσποινίς του κρατούν συντροφιά. Με δέχεται με πολλήν έγκαρδιότητα. Τά βαθεία γεράματα του άδυνάτισαν τά πόδια και τό πρόσωπό του έχει πάρει τήν έξαύλωση που ο χρόνος άφίνει στους πνευματικούς ανθρώπους. Ο νους του όμως πάντοτε αίθριος και ή ψυχή του εϋθυμη. Τό χαμόγελο δέν του λείπει και τό ανέκδοτο στολίζει τήν κουβέντα του, όπως πάντοτε. Αναθυμάται και διηγείται παλιά και περασμένα, με λεπτομέρειες, με χρονολογίες που σέ κάνουν να θαυμάζεις τή δροσερή μνήμη του. Τόν ρωτώ τί διαβάζει τώρα και σέ τί καταγίνεται και μου άπαντά πως άσχολεϊται σ' άλληλογραφίες... με τους μικρούς μαθητές και μαθήτριες από διάφορα σχολεία τής Άθήνας και των έπαρχιών. Του γράφουν για τά ποιήματά του και τά πεζά του που τους έμπνέουν κι' είναι γεμάτα Έλλάδα. Για τό ποίημά του, τό πασίγνωστο και συγκινητικό «Χώμα έλληνικό» που θερμαίνει τις έλληνικές ψυχοϋλες των και που τό ύψώνουν—γράφουν—σαν λάβαρο τής Πατρίδας και τόν εύγνωμονούν για τις τόσες χαρές κι' έθνικές λαχτάρες που γεμίζει τις καρδιές τους...

Ή δεσποινίς Οικονόμου, που έγινε ή πιστή γραμματέας του ποιητή, μάς διαβάζει δύο-τρία από τά γράμματα. Είναι τόσο συγκινητικά, αλήθεια, που σταλμένα από τους μικρούς Έλληνες αποτελούν τήν πιο μεγάλη Ικανοποίηση κι' άνταμοιβή για τό Δροσίνη. Πολλά τά υπογράφουν τριάντέσσαρα παιδάκια μαζί ως αντιπρόσωποι τής τάξης κι' ένα τ'όχουν υπογράψει όλα τά παιδιά, μαζί με τους δασκάλους των. Έπειτα μου μιλεί για κάτι μεταφράσεις τής «Άμαρυλλίδος» του που γιναν στήν Ιταλία, που δέν τις ήξερε και του τις γνώρισε ο Νόβας, κι' άπορεί πως οι μεταφραστές όχι μόνον δέν του ζήτησαν τήν άδεια, αλλά ούτε τουστειλαν ένα αντίτυπο. Ή συνομιλία μας κατόπιν στρέφεται σέ διάφορα φιλολογικά σημερινά, όπου ο Δροσίνης φωνεράνεται πως παρακολουθεί με πολύ ένδιαφέρον τους νέους λογοτέχνες, από τους όποιους ξεχωρίζει μερικούς που τράβηξαν περισσότερο τήν προσοχή του και τήν εκτίμησή του.

Καθώς ξαναγυρίζουμε στο «Έλληνικό χώμα» ο ποιητής βρίσκει τήν εύκαιρία να μου όμολογήσει πως τό ποίημα αυτό σήμερα δέν τόν Ικανοποιεί, ούτε με τήν τεχντροπία του, ούτε με τή μορφή του.

— Τδγραφα — μοῦ λέει — τὸ 1885 δταν ἤμουν στὴ Γερμανία καὶ στὴν ποιητικὴ μου συλλογὴ «Ἀμάραντα» δημοσιεύτηκε μὲ ἀφιέρωση στὸ Δημ. Βικέλα, καὶ μὲ τίτλο «Στὰ ξένα». Ἄν τδγραφα κάμποσα χρόνια ἀργότερα θὰ ἦταν πολὺ ἀλλοιώτικο.

Καὶ ὅμως τὸ «Ἑλληνικὸ Χῶμα» — ὅπως μοῦ διηγήθηκε ὁ ἴδιος — δταν ὁ ἀλλοτε Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐκπαιδευτικὸς Γιάννης Κωστανταράκης, βρέθηκε τὸ 1919, μὲ κάποια ἐθνικὴ ἀπόστολὴ στὸν Πόντο, τ' ἄκουσε ν' ἀπαγγέλλεται σ' ἓνα ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Τραπεζούντας καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκεῖ νὰ κλαίνε στὸ ἀκουσμά του. Κι' δταν ἀκόμη ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας τὸ πρωτάκουσε στὸ Παρίσι ν' ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὴν κ. Βαλσαμάκη στὴ γιορτὴ τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας γιὰ τὴν 25ῃ Μαρτίου, συγκινήθηκε τόσο, ποῦ δταν ἦλθε στὴν Ἀθήνα πῆγε στὴν Κηφισιά νὰ γνωρίσει τὸν ποιητὴ καὶ νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι! Αὐτὰ μοῦ δῶκαν ἀφορμὴ νὰ θυμηθῶ καὶ νὰ τοῦ ἀναφέρω γιὰ πρώτη φορὰ κάποια χαρακτηριστικὴ εὐθυμὴ ἱστορία γιὰ τὸ ποίημα αὐτό, ποῦ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τ' ἄκουσα ποῦ τὸ διηγότανε ὁ μακαρίτης ἱστορικὸς Σπύρος Λάμπρος:

Σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν κρίση «Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων» τῶν σχολείων, ποῦ ἦταν μέλη αὐτὸς καὶ ὁ μακαρίτης συνάδελφός του Γ. Μιστριώτης, ὁ δεῦτερος δὲ δεχότανε νὰ μείνῃ στὴ συλλογὴ τὸ «Ἑλληνικὸ Χῶμα» τοῦ Δροσίνῃ γιατί ἦταν — ἔλεγε — ... μαλλιάρο. Τοῦ ἔλειπαν τὰ » (ἑλληνικὸ, γλυκὸ, ξανθὸ κ.τ.τ.).

— Τί ἔγειναν τὰ »; Μήπως τὰ φαγεν ὁ ποντικός; φώναζεν ὁ Μιστριώτης.

Κι' ὁ Λάμπρος, λέγοντας αὐτά, πρόσθετε:

— Θεέ μου, ὁ Μιστριώτης ἀπέκρουε τὸ ποίημα αὐτό, ποῦ κάθε φορὰ ποῦ τὸ διαβάζω μοῦ φέρνει τὰ δάκρυα στὰ μάτια!

Γέλασε ἀρκετὰ μὲ τ' ἀνέκδοτο, ποῦ τοῦ θύμισε τίς ἐποχές τῶν «Εὐαγγελικῶν», τῶν μαλλιάρων καὶ τίς λοιπές κωμικοτραγικὲς ἀθλιότητες γιὰ τὸ αἰώνιο γλωσσικὸ μας ζήτημα.

Ἐπειτα ἦλθε ἡ συνομιλία γιὰ τίς «Λαμπάδες», τὴν τελευταία ὑπέροχη συλλογὴ τῶν 66 σονέττων του. Ἄρχισα νὰ τοῦ τὴν ἐπαινῶ καὶ νὰ τοῦ ζητῶ μερικὲς πληροφορίες γι' αὐτή. Ὁ Δροσίνῃ χαμήλωσε τὰ μάτια καὶ σῶπασε. Σὲ λίγο μόνο εἶπε:

— Εἶναι καλὰ δουλεμένες, ἀλήθεια. Κάποια ἄλλη μέρα θὰ μιλήσουμε γι' αὐτές.

Τὸ βράδι τῶρα εἶχε σκεπάσει τὴν Κηφισιά. Οἱ ἀρωματισμένες πνοές τοῦ κήπου, ποῦ μπαίναν ἀπὸ τ' ἀνοικτὸ παράθυρο, μᾶς γέμιζαν γλυκεῖα μελαγχολία. Σηκώθηκα καὶ τὸν καληνύχτισα μὲ τὴν ὑπόσχεση γιὰ ἓνα γρήγορο ἐναναντάμωμα.

19 Ἰουνίου.

Ἄνταν χτύπησα τὴν πόρτα τῆς «Ἀμα-

ρυλλίδος» ἓνα Σάββατο ἀπόγευμα, ἡ μικρὴ γνώριμη ὑπηρετρία ποῦ ἦλθε νὰ μ' ἀνοίξῃ, μοῦ φάνηκε λίγο διστακτικὴ, καὶ τὰ δυὸ σκυλάκια τοῦ Δροσίνῃ ἀπὸ πίσω τῆς μὲ ὑποδέχονταν μὲ γαυγίσματα σὰν χαρᾶς καὶ σὰν διαμαρτυρίας.

— Νὰ τὸν εἰδοποιήσω τὸν κύριο — μοῦ εἶπε — γιατί ἔχει ἐπάνω κάποια συνεδρίαση!

Ἦξερα πῶς ὁ Δροσίνῃ δταν εἶχε ἐπίσκεψη δικῶν του ἢ στενῶν φίλων, ἀπόφευγε νὰ δέχεται τὴν ἴδια ὥρα λιγότερο γνωστούς ἢ κι' ἄλλους ποῦ ἤρχονταν πολλὲς φορὲς γιὰ πρώτη φορὰ. Ἦθελε νὰ μὴ τοῦ διακόπτουν τὴν εὐχαρίστηση ποῦ ἔβρισκε στὴν ἀπλότητα καὶ οἰκειότητα στενῆς φιλικῆς συντροφιάς. Εἶπα στὴ μικρὴ νὰ μ' ἀναγγεῖλῃ καὶ περίμενα.

Σὲ λίγο κατέβηκε τρεχάτη καὶ γελαστὴ, καὶ μ' ἀνέβασε στὸ ἐπάνω δωμάτιο.

Βρῆκα τὸν ποιητὴ στὴν ἰδιαιτέρη πρόχειρη κρεβατοκάμαρά του ποῦ τὴ χρησιμοποιεῖ καὶ γιὰ γραφεῖο. Ἐνα ἀπλὸ κρεβατάκι κοντὰ στὸν τοῖχο, δίπλα του ἓνα κομοδίνο, ἓνα τραπεζάκι, ἔταζέρες μὲ βιβλία, ἓνα ντιβανάκι καὶ στοὺς τοίχους πάλι καλλιτεχνικοὶ πίνακες, σκίτσα καὶ γλυπτὰ δῶρα ἀπὸ φίλους Ἕλληνες καλλιτέχνες. Καθόταν στὴν πολυθρόνα, μὲ συντροφιά τὴν κόρη του καὶ τὴ γραμματέα του, ἐνῶ ἀπέναντί του ὁ γλύπτης Φαληρέας, καθισμένος ἐμπρὸς σ' ἓνα μικρὸ τραπεζάκι, μὲ τὸν πηλὸ στὰ χέρια ἀποτελεῖωνε ἓνα μικρὸ πρόπλασμα τοῦ ποιητῆ. Μὲ ὑποδέχεται γελαστὸς καὶ χαρούμενος. Ζητῶ συγγνώμην ποῦ διακόπτω μιὰ τέτοια ὠραία *συνεδρίαση* κι' ὁ Δροσίνῃς μοῦ ἀπαντᾷ εὐθυμὰ καὶ καλοπροαίρετα:

— Ἰσα - Ἰσα, σὲ χρειαζόμαστε γιὰ τὴν ἀπαρτία!

Κάθομαι καὶ παρακολουθῶ τὸ Φαληρέα. Τὸ μικρὸ πρόπλασμα τοῦ Δροσίνῃ, καθισμένου στὴν πολυθρόνα του, δέχεται τίς τελευταῖες προσεχτικὲς προσπάθειες τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου του καλλιτέχνη, ποῦ τὸ μαλάζει, τὸ πιέζει, τὸ χαρακώνει, τοῦ προσθέτει ἢ τοῦ ἀφαιρεῖ κομματάκια πηλοῦ, καὶ συγχρόνως τὸν κοιτάζει πότε κατὰ πρόσωπο, πότε ἀπὸ τὰ πλάγια. Κι' οἱ δυὸ γυναῖκες παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον, ἐκδηλώνοντας πότε πότε τίς παρατηρήσεις τους καὶ τίς ἐνθουσιαστικὲς ἐπιδοκιμασίες τους, ἐνῶ ὁ ποιητὴς ποζάρει ἤσυχος, διαβάζοντάς μας στίχους ἀπὸ τὰ «Κλειστὰ βλέφαρά» του. Ὄταν τὸ φῶς τοῦ δειλινοῦ ἀρχίσει σιγὰ σιγὰ νὰ σβύνη, ὁ Φαληρέας ἀφίνει ἀπὸ τὰ χέρια του τὸν πηλὸ, κοιτάζει μιὰ τὸ Δροσίνῃ καὶ μιὰ τὸ πρόπλασμα κι' ἓνα χαμόγελο ἱκανοποιήσεως τοῦ φωτίζει τὸ πρόσωπο. Σταματᾷ κι' ὁ Δροσίνῃς τότε τὸ διάβασμα, ἀκολουθεῖ μιὰ σιωπὴ σὰν ξανάσασμα καὶ στὴν ὑποβλητικὴ, ἐκείνην ὥρα παρακαλεῖται ἡ δις Οἰκονόμου νὰ μᾶς ἀπαγγεῖλῃ κάτι ἀπὸ τίς προτιμήσεις της. Καὶ ζωντανεύουν στὴ θερμὴ τῆς

φωνή στίχοι του Παλαμά και του Δροσίνη. Χαιρόμαστε στροφές από το «Θά βραδιάζει» και το «Είπε» κι' ένα σονέττο από τις «Λαμπάδες» του μᾶς γεμίζει από συγκίνηση τήν ψυχή.

Όταν τελείωσε ή άπαγγελία και μείναμε μόνοι τον παρακάλεσα να μου πη την ιστορία της ώραιας του συλλογής των έξήντα έξη σονέττων, όπως μουχε υποσχέθη από την άλλη φορά.

— Γράφτηκαν — μου λέγει — για μιᾶ πανώρια Ἀθηνιωτοπούλα, για τήν άσύγκριτη εκείνη κόρη του Ἀναστ. Τυπάλδου, που πέθανε στο Παρίσι στ' ωραιότερο άνθισμα των δεκαέξη χρόνων της.

Παίρνει από το συρτάρι του κομοδίνου του ένα μικρό δεμένο βιβλίο και άνοιγοντάς το βγάζει από εκεί μέσα που έχει φυλαγμένη τή φωτογραφία της: Ψηλή, δμορφη, γελαστή, μᾶς κοιτάζει με τά μεγάλα μάτια της, «ξέφωτα του νοῦ» κατά τον ποιητή, κληρονομιά της ώραιας μητέρας της. Στέκεται λιγερή κι' άέρινη, μέσα σ' ένα έξοχικό τοπίο και πίσω της, πιο πάνω... το Σανατόριο ρίχνει τό μοιραϊόν Ισκίο του πάνω στ' άγγελικά νᾶτα.

Χωρίς να τον διακόψω άκούω τή συνέχεια: Ἦταν πολύ στενά συνδεμένος οικογενειακά με τους γονείς της ώραιας κόρης και τήν είχε άναστήσει κι' άγαπήσει σαν παιδί του. Από μικρό κοριτσάκι του γύρευε, καθισμένη στα γόνατά του, αντί για παιγνίδια να της γράφει ποιήματα. Πρώτη έτρεχε στο δρόμο που τον συναντούσε να τον προϋπαντήσει ή να τ' άνοιξει πρώτη τήν πόρτα σπίτι της για να τον υποδεχτεί. Κι' ο ποιητής στις «Λαμπάδες» του έχει για αυτό ένα από τά συγκινητικότερα σονέττα του:

*Στο δρόμο ανάμεσα ή στην άνοιχτή
Τήν πόρτα ακόμα με το νοῦ θεωρώ τη
Τή βιαστική, άνυπόμονή σου νιώτη
Νάρχεται απλόχερη να με δεχτή.*

*Μαντατοφόρα ή μάντισσα ταχτή,
Καλό, κακό, κρυφό, όλοφάνερο—δ,τι,
Κλαίοντας σκυφτή, γελώντας πεταχτή,
Να μου το πης έμένα ήθεις πρώτη.*

*Κλεισμένη ή πόρτα—ο δρόμος άδειανός
Και σὺ φευγάτη—κ' εγὼ ταπεινός
Προσκυνητής στη σιάχτη της θυοίας,*

*Σέρομαι με μιᾶ πίστη μουσική:
Πῶς καρτερεῖς να με δεχῆς κ' εκεί
Πρώτη στην πόρτα της Ἀθανασίας.*

Ἦταν πολύ βαρὺ τό χτύπημα για αυτόν όταν έμαθε τό θάνατό της. Τότε τά 66 σονέττα ήρθαν αὐθόρμητα και γράφτηκαν, τό ένα πίσω από τ' άλλο, στα 1925 και τυπώθηκαν στη θαυμασία έκδοση — άντάξια Ἐκείνης — στα 1926. Ἀλλά δέν κυκλοφόρησαν. Τόν ίδιο χρόνο ή οικογένεια Τυπάλδου δέχτηκε δεύτερο κεραυνό. Ἡ Φωτεινή — ή

Φώτη όπως χαϊδευτικά τήν έλεγαν — τράβηξε μαζί της και τό μικρό άδερφάκι της.

Ο ποιητής μη θέλοντας να δώση με τά σονέττα του τήν πιο πικρή γεύση στους άμοιρους γονείς, τά κράτησε κ' έπειτα τά δώρησε στο «Σύλλογο των ώφελίμων βιβλίων» με τή ρητή έντολή να μη κυκλοφορήσουν παρά έπειτα από τό θάνατό του. Είχαν όμως περάσει είκοσιτρία χρόνια από τότε, κι' ή κόρη του ποιητή, που δέν ήθελε να μένη κρυμένη κι' άγνωστη ή ώραία αὐτή ποιητική συλλογή του πατέρα της, τον έπεισε να έπιτρέψη τώρα τήν κυκλοφορία της. Ο χρόνος που είχε διαβή, θά είχε, χωρίς άλλο, άμβλύνει, στην άτυχη μητέρα — τή μόνη που επέζησε—τό μεγάλο κι' άνείπωτο καῦμό.

Έτσι ο Δροσίνης μου άφηγήθηκε τή μελαγχολική ιστορία των «Λαμπάδων» του κι' όταν τελείωσε σήκωσε ψηλά τό κεφάλι και στάθηκε κοιτάζοντας έξω από τ' άνοιχτό παράθυρο τό νυχτερινόν ούρανόν σαν να παρακολουθοῦσε κάποιον φώτεινό άστέρι...

Ἡ άτυχη μητέρα, που σαν νεώτερη Νιόβη δέχτηκε τά φαρμακερά βέλη της Μοίρας, ήταν ή ωραιότατη και ύπέροχα μορφωμένη κόρη της οικογενείας Εύλαμπίου. Ζωντανή Καρυάτις, με τά μεγάλα όλόφωτα μάτια, έμοιαζε με τή συγγένισά της ήρωίδα Μαντώ Μαυρογένη, όπως είναι σε μιᾶ έλαιογραφία της που βρίσκεται στο Μουσείο της Ἱστορικής και Ἐθνολογικής Ἐταιρείας. Και τότε μου άποκαλύπτει ο Δροσίνης άκόμη, πῶς ή ποιητική συλλογή του «Είπε», που έγινε τόσος θόρυβος για αὐτήν όταν δημοσιεύτηκε, κι' οί κριτικοί του δέν πίστεψαν πῶς «άλλος τά Είπε κι' αὐτός τά ξαναλέει», είναι δική της. Δέν ήταν ποιητικό τερτίπι, όπως του έγραψαν. Σε δώδεκα χειρόγραφα τετράδια ή ποιητική ψυχή της αίσθαντικής γυναίκας είχε κλείσει σε ξένη γλώσσα και σε πεζό λόγο με ρυθμική φόρμα τους βαθιούς στοχασμούς της κι' ο ποιητής από τά χειρόγραφα αὐτά προσπάθησε να ξαναπλάση σ' έλληνικό στίχο μερικά κομμάτια όσο μπορούσε πιο ταιριαστά με τό κάθε νόημα και τον κάθε ρυθμό του πρωτόγραφου. Κι' ή συμβολική άκόμη εικόνα του ζωγράφου Μπισκίνη που στολίζει τό έξώφυλλο του «Είπε» αὐτό θέλει να παραστήση: Ἡ ώραία τά λέγει πίσω από τις χορδές της Λύρας και ή Λύρα τ' άντηχεί με τους μουσικούς τόνους της ποιητικής άρμονίας.

Υστερα από λίγη σιωπή που κρατήσαμε του είπα πῶς τις «Λαμπάδες» τις θεωρώ άνώτερες από τό άνακηρυγμένο άριστούργημα του «Τό μοιρολόι της δμορφης». Ο ποιητής με κοίταξε συλλογισμένος. Έπειτα μου άμφισβήτησε τήν προτίμηση. Παίρνει από τήν έταξέρα τήν κομψότατη έκδοση του «Μοιρολογίου» κι' αρχίζει ζωηρά κουνώντας τό χέρι, σαν να κρατοῦσε τό μουσικό χρόνο, να μου διαβάζη κομμάτια από εκείνο. Χαιρόμαστε τις όμορφιές του. Του

λέγω πώς έκτιμήθηκε άπ' όλους ή άλήθεια κι' ή φυσικότητα πού έχει τó «Μοιρολόι τής όμορφης». Κι' ό Δροσίνης τότε μου άπαντά κατηγορηματικά :

— Ποτέ μου δέν έγραφα τίποτα φανταστικό. "Ο,τι βρίσκειται στα ποιήματά μου: τά πρόσωπα, ή εικόνα, ή περιγραφή τά είδα και τά έζησα. Στίς Γούβες (τό κτήμα του στην Εύβοια), στο Πήλιο και στην Αθήνα.

Μου έκμυστηρεύτηκε κατόπιν πώς έχει κι' άλλα ποιήματα άνέκδοτα, μιά συλλογή με τόν τίτλο «Ανθισμένες Μυγδαλιές» κι' άλλα δυό μυθιστορήματα έτοιμα να έκδοθούν, ξέχωρα από τό δεύτερο και τρίτο τόμων των άπομνημονευμάτων του, πού περιμένουν κι' αυτά τόν έκδότη τους.

Κι' έχει ακόμη ό άκαταπόνητος αυτός άνθρωπος τόση ψυχική ευδιαθεσία, τόση δρεξη για πνευματική εργασία, πού ενώ σηκώνουμαι να φύγω, με σταματά για να με παρακαλέσει να του βρω τό βιβλίο του Grainger για τόν Ηρώδη τόν Αττικό. Θέλει—μου είπε— να συμπληρώσει τις έρευνές του για τή ζωή, και ειδικώτερα τή διαμονή στην Κηφισιά του άρχαίου πολυεκατομμυριούχου και μεγάλου φίλου τής Αθήνας.

Έτσι, ό ποιητής περνά τόν καιρό του μέσα στη γαλήνη του γραφείου του και τήν όμορφιά τής έξοχης του.

6 Αύγουστου

Με τή μεγάλη Αύγουστιάτικη ζέστη βρέθηκα πάλι στο σπίτι του άγαπητού ποιητή. Ήταν ένα ήσυχο δειλινό και τόν βρήκα στην ανατολική βεράντα τής «Αμαρυλλίδος», με συντροφιά τά δυό μικρά σκυλάκια πού με υποδέχτηκαν τώρα με χαρούμενα γαυγίσματα. Σήμερα είναι μόνος του και για αυτό ή επίσκεψή μου τόν ευχαρίστησε περισσότερο. Τήν προηγούμενη μέρα, όπως μου είπε, είχε δεχτή τόν άγαπητό του ποιητή Καρθαίο με τούς δικούς του κι' έπέρασε ευχάριστες ώρες.

Μιλούμε για πολλά και διάφορα από τή φιλολογική του ζωή και κοινωνική του δράση. Μου υπενθύμισε και του συμπλήρωσα πολλά άνέκδοτα από τις πρωινές συγκεντρώσεις, πού γίνονταν στα γραφεία του Συλλόγου των ώφελίμων βιβλίων. Ξαναείπαμε για τά τελευταία χρόνια του Συλλόγου. Για τούς φίλους και συνεργάτες του πού πολλοί τώρα έχουν λείψει. Είπαμε για τήν πολύτιμη ίδιωτική του βιβλιοθήκη πού χάρισε στο Σύλλογο. — μιά πλήρη και μεγάλη συλλογή από έργα τής νεώτερης λογοτεχνίας μας και άρκετές σπάνιες έκδόσεις από παλαιότυπα κλασσικών έλλήνων συγγραφέων. Τόν ρώτησα πώς φαντάζεται τό μέλλον του Συλλόγου και τί σκέπτεται ότι μπορεί να γίνη. Αλλά—όπως κι' άλλες φορές—δέ θέλησε να δώσει συγκεκριμένη άπάντηση. Αρκέστηκε να μου πη: «Κάθε θαύμα μιά φορά γίνεται!» και γύρισε άλ-

λου τή συνομιλία. Από άφορμή τούς περυσινούς διεθνείς Ολυμπιακούς άγώνες του Λονδίνου, θυμήθηκε να μου μιλήσει για τούς πρώτους πού έγιναν στην Αθήνα τό 1896. Ο Δροσίνης τότε ήταν από εκείνους πού εργαστήκανε δυνατά να καταπολεμηθή ή έπίσημη αντίδραση για αυτούς και να πραγματοποιηθούν οι Ολυμπιακοί τότε έδω.

Ήταν τό 1895, πού είχε ιδρύσει και εξέδιδε τή σημερινή άπογευματινή έφημερίδα «Εστία» — πού κατόπιν τήν παραχώρησε στο μακαρίτη Αδωνι Κύρου. Στο Παρίσι τό Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο, πού είχε συγκληθή τό 1894, αποφάσισε τήν αναβίωση των Ολυμπιακών άγώνων και τό 1895 κατά πρόταση του προέδρου του βαρώνου Κουμπερτέν πού τήν ύποστήριξε θερμά ό μεγάλος Έλληνας Δημ. Βικέλας, όρίστηκε να τελεσθούν οι πρώτοι διεθνείς στην Αθήνα, Η Κυβέρνηση όμως του Τρικούπη άρνήθηκε να βοηθήσει τήν πραγματοποίηση τής ιδέας αυτής και ή αντίδραση τής έπίσημης πολιτικής του Έλληνικού Κράτους ήταν έντονη, γιατί — έλεγαν — ούτε τά οικονομικά τής Ελλάδος έπιτρέπανε καμιά ύλική συνδρομή, ούτε ή πρωτεύουσα ήταν προετοιμασμένη να δεχτή και φιλοξενήσει τόσους ξένους πού θα συνέρρεαν. Ο Δροσίνης όμως με τήν «Εστία» του, έχοντας τήν ένθάρρυνση του τότε Διαδόχου Κωνσταντίνου και των πριγκήπων Γεωργίου και Νικολάου, άγωνίστηκε ζωηρότατα για να πραγματοποιηθούν οι άγώνες στην Αθήνα, ως πού οι προσπάθειές του πέτυχαν. Η θαυμασία διεξαγωγή των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών άγώνων τό 1896 στο Παναθηναϊκό Στάδιο και οι γιορτές πού γίνηκαν στην πρωτεύουσα έδικαίωσαν τις έπίμονες προσπάθειές του.

— Αν ψάξης — μου λέγει — τά φύλλα τής «Εστίας» τής έποχής εκείνης θα ίδης όλον τόν άγώνα πού έκαμα από τις στήλες της και όλες τις έπιστολές των έπισήμων, δικών μας και ξένων, πού δημοσιεύτηκαν εκεί για τουτό τό ζήτημα.

Είναι μιά κι' αυτή από τις μεγάλες ώραιες ιδέες πού στη μακρόχρονη δημόσια ζωή του πραγματοποίησε ό Δροσίνης για τήν έξύψωση τής νέας έλληνικής γενεάς.

Τό βράδι μας έχει σκεπάσει στη βεράντα. Ο μεγάλος πεύκος πού όρθώνεται από τήν αύλή μπροστά μας είναι σκοτεινός και άκίνητος· ούτε ένα θρόϊσμα φύλλου δέν άκούεται. Μιά καταθλιπτική ζέστη και άπνοια επικρατεί στην Κηφισιώτικη φύση. Στόν πεύκο αυτόν, κάθε βράδι κουρνιάζουν άπειρα σπουργίτια κι' ό ποιητής χάρεται εκεί τήν συγκέντρωση και τήν πολύφωνη συναυλία τους. Αλλά απόψε κανένας φτερωτός άλητάκος δέ φάνηκε.

— Τι νάγιναν τά πουλιά; Που να πήγαν;

— Τάδιωξε ίσως ή ζέστη — του άποκρίθηκα.

— Θὰ πῆγαν, μοῦ λέγει, νὰ βροῦν δροσερότερο μέρος νὰ περάσουν τὴ νύχτα τους. Κι' ἔτσι ἀπόψε ἔμεινα ἀσυντρόφευτος ἀπὸ τὴ μουσικὴ τους!

Καὶ καθὼς μᾶς κυκλώνει ἡ σιωπὴ καὶ τὸ σκοτάδι ὁ ποιητὴς κοιτάζει πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ μοῦ μιλεῖ:

— Δὲς τὸν Δία πῶς φεγγοβολεῖ. Νὰ! ἐκεῖ θὰ κάμῃ τὴν πορεία του. Καὶ μοῦ δείχνει μὲ τὸ χέρι παρακολουθῶντας τὸ ἄστρο.

*Εκείνη τὴν ὥρα μοῦρθε στὸ νοῦ ἕνα ποιηματάκι του, τρία τετράσχημα. Τοῦ τὸ λέγω σιγὰ:

*Βαθιά, τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα,
μὲ τ' ἀνοιχτὰ φτερά τοῦ ἀνέρου,
πετᾶ ἡ ψυχὴ μου, σκλάβο ἐλεύθερο,
στοὺς μυοτικὸς κόσμους τοῦ Ἀλείρου.*

*τὴ νύχτα βλέπει ὅλα τ' ἀνώρητα
ποῦ ἀπόκρυβεν ἡ πλάνα ἡ ἄμερα.*

*τὴ νύχτ' ἀκούει ὅλα τ' ἀνήκουστα
στὸν ἀτρικύμιστον ἀέρα:*

*βλέπει τῶν τάφων τὰ φαντάσματα
καὶ τὰ λευκὰ στοιχεῖα τῶν κάστρων
κι' ἀκούει τῶν δέντρων τὸ μέγαλωμα
καὶ τὸ περπάτημα τῶν ἄστρον.*

Καθὼς τελειώνω, ὁ Δροσίνης ποῦ εἶχε σηκώσει τὸ κεφάλι του καὶ κοίταζε ψηλά, ἐπαναλαμβάνει μουσικὰ τὸν τελευταῖο στίχο ... «καὶ τὸ περπάτημα τῶν ἄστρον.»

— Εἶναι — μοῦ λέει — ἀπὸ τὰ «Φωτερὰ Σκοτάδια»... Σὰν τ' ἀποψινὰ ἐδῶ!

*Ἦταν ἀρκετὰ προχωρημένη ἡ ὥρα κι' ἔπρεπε νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸν καληνύχτησα κι' ἔφυγα γεμάτος θαυμασμὸ γιὰ τὴν ψυχικὴ νεότητα τοῦ Ποιητῆ μὲ τὰ ἐνενήντα χρόνια.

ΔΗΜ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

Σ Ε Τ Ρ Α Γ Ο Υ Δ Ω

Σὲ τραγουδῶ, ὄχι στῆς ζωῆς τὸ ἀνέβασμα,
ποῦ λαχταροῦσα σὲ κορφὲς νὰ φτάσω,
μὰ στῆς ζωῆς τὸ κατηφόρισμα,
πρὶν — μιὰ γιὰ πάντα — ξαποσιάσω...

Σὲ τραγουδῶ, ὄχι σὰν κλωνὶ ἀπ' ἀγρόκλημα
ποῦ θὰ θελα νὰ τό πλεκα στεφάνι,
μὰ σὰν τὴ Λεμονιά τὴν πάνανθη,
ποῦ μ' εὐωδιάζει καὶ μοῦ φτάνει.

Σὲ τραγουδῶ, ὄχι σὰν λαλοῦσα Πέρδικα
ποῦ στὸ κλουβὶ κλεισμένη τὴ μερώνω,
μὰ σὰν τὸ Χρυσαιτό, ποῦ ἐλεύθερο,
στὰ οὐνεφα τὸν καμαρώνω!

Σὲ τραγουδῶ, ὄχι σὰν λυχνάρι ἀχνόφωτο,
ποῦ θ' ἀναβα νὰ φέγγῃ μέσ' στὸ σπίτι,
μὰ σὰν Οὐράνιο φῶς, στὰ βράδνα μου,
σταλμένο ἀπ' τὸν Ἀποσπερίτη.

Σὲ τραγουδῶ, ὄχι τὴν ὥρα ποῦ ἔρχομαι
μὲ τὴν ἐλπίδα κάτι ν' ἀποχτήσω,
μὰ τοῦ φευγιοῦ τὴν ὥρα — δίνοντας δ,τι ἔχω
δίχως νὰ ζητήσω...

[Ἀπὸ τὰ τραγούδια ποῦ δημοσίευσε
τελευταῖα ὁ ποιητὴς.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν